

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Leodivm Ecclesiae Cathedralis

Rausinus, Stephanus

Namvrçi, 1639

Capvt Vigessimvm Sextvm. De Pacto Tungrensi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11818

CAPVT VIGESIMVM-SEXTVM.

De Pacto Tungrensi.

OMne bellum sumitur, cæterùm ægerrimè definit. Non in eiusdem est potestate initium eius, & finis. Incipere cuius etiam ignauo licet, non deponitur, nisi cum victores velint. Leodienfes præ alijs populis (Gandauenfes olim, dum à peculiari Comite regerantur, secundum ab ijs locum obtinebant, Cominatio iudice) præcipites fuere ad discordias, seditiones & bella aduersus proprios Episcopos & Principes, & ad extremum semper victi; clementiores tamen victores experti, qui pacem ijs pro bello retulerunt. Cum autem Pax vt plurimum certis legibus & conditionibus iniretur, promiscuo nomine Pax, & Pactum fuit appellata. Ideoque vniuoca sunt Pax, & Pactum Tungrense, Pactum & Pax de Fexhe, Paces, & Pacta Vigintiduumvitalia, & ita in cæteris. Leodienfes verè cum Acheloo ab Hercule victo dicere possent,

— *Sæpe utile vinci*

Victoris placidi fecit clementia victis,

Nam vt per armatas seditiones æquum, & iniquum, fas, & nefas confundebant, vix euenit quin quoties motus componerentur, Victor Princeps non indulgeret & remitteret aliquid è suis iuribus. Iam aliquid supra delibauit de Pacto Tungrensi, seu Sedecimvirali, quod in Oppido Tungrensi anno 1403. 18 die Augusti post secundam

cundam Hædrotiorum (latine Ofores & hostes legum sonat) seditionem, octo viri per Ioannem de Bauaria Principem, sex Canonici, & duo Scabini equestris ordinis; & totidem per Ciuitatem, quatuor Equites, & quatuor Populares, assumpti, concluderunt. Vbi docui Iudiciale Magistratus Ciuici notionem ab eo primùm pacto colorem, si non titulum acquisiuisse, dum Sedecimviri, Principe in aduersum obnitente, in materiis Statutorum Ciuicorum, Francisciarum, Mercimoniorum, & eapropter contractuum, censuerunt Consules, & Iuratos posse inter ciues cognoscere. In reliquo abusus Ciuitatensium tollunt, & Principis auctoritatem adstruunt. Interdicto, ne deinceps arma; nisi authore Principe tractent, ne Ecclesiasticorum, aut Sæcularium Tribunalium iurisdictionem, litigantes, illorumve Advocatos, & Procuratores inturbent, ne rebus Ecclesiasticis, aut Beneficiorum & Sacerdotiorum prouentibus, se quoquo modo immisceant: Cæterùm Litera Iacobina (quæ exagitabatur) firma consisteret, lex & forma circa donandos iure Ciuico exteros examus in seruaretur, extra pomerium vis Albanitionis definiret, renuntiatio iuris vnum Consulem, & certum Iuratorum numerum eligendi per Equestrum ordinem facta, rata foret. Vigesimo quarto articulo regulam circa probationem debiti in mercando contracti præstituunt, quam vereor vt hodie pragmatici in foro transgrediantur. Ea est. Quod quilibet integræ famæ mercator diario, ligno, aut tabulæ traditionem mercis annotans creditum suum vsque ad summam triginta librarum per vnicum testem, & priuatum suum iuramentum.

idoneè iustificet. Nunc indistinctè practici, & sæpenu-
 merò Iudices ex practicorum sententia in immensum,
 & citra precij restrictionem libris, & iuramentis merca-
 torum, nullo etiam testium adminiculo, fidem haberi
 volunt: quandoq; non sine periculo periurij aliquorum
 actorum, religione iureiurandi ad propriam vtilitatem
 alieno damno abutētium. Optarem huic malo medelam
 adferri. Eodem anno, sed die 28 Octobris, Princeps Sede-
 cimviralem hanc Pacem vlterioribus articulis extendit:
 cui operi nomen est Moderatio Pacis Tungrensis. Vbi
 omnem simulationem & fraudem à pactis nuptialibus
 sustulit, mulieres mercaturam exercentes, non secùs ac
 viros ex proprio contractu teneri, & creditores persona-
 les debere primitùs mobilia excutere, voluit, actiones
 autem in quamcunque personam cedi vetuit. Quod
 postremum cuperem exactiùs obseruari, & cessionarios
 transgressores, alienarum actionum aucupes, à iudicij
 limine arceri. Scio sæpius fuisse in hoc peccatum, non
 memini vidisse correctum. Subsecutæ sunt duæ aliæ
 eiusdem Principis Bauari Ordinationes, vna anno 1416,
 altera 1417. quibus Tungrense foedus elisum meritò
 fuit, vt antehac subindicaui. Et posteriùs per Pauli Se-
 cundi Pontificis sententiam 1465 pro abolito & cassato
 habitum fuit, vnico puncto Fiscales concernente Pro-
 curatores excepto, in his verbis, Non intendimus præ-
 iudicare modificationi Curiaë spiritualis Leodiensis per
 bonæ memoriæ Adolphum à Marka olim Episcopum
 Leodiensem, super reformatione officiatorum dictæ
 Curiaë, & Archidiaconorum Ciuitatis & Diœcesis Leo-
 diensis editæ: Nec præiudicatum esse intendimus Paci
 Tungren-

Tungrensi quoad numerum Fiscalium, & eorum officia exercenda. A duodecimo enim articulo illius Pacti Tungrensis vsque ad vigesimum tertium, salutaria profectò præcepta fiscos, & litium ministros tangentia proponuntur: vt non immeritò Summus Pontifex cautum cupiuerit illorum obseruationi. Ea, quantum ad fisci Procuratores attinet, erant. Vt iuxta Adolphi prædecessoris Reformationes per totam Patriam & Diocesim, Principis non essent vltra quindecim, Præpositi Leodiensis vnus, singulorum Archidiaconorum singuli. Iique omnes probæ vitæ, & nitidæ famæ, præuio examine idonei reperti, corrigendis de plano excessibus, non implendo marsupio, studerent, præscripta per Principem mercede contenti. Numerus ex parte Principis quindenarius non equidem modicus: sed pro magnitudine Dioceseos, quæ magnam Belgicæ partem complectebatur, non adeo magnus. Sicco calamo nonum Tungrensis Pacti articulum pertransire nimis siccoculum foret, quod in superficie anceps ancipitem fortè reddat legentis animum. Est iste. Posthac nulli alteri Oppido Ciuitas Franciscam & Libertatem vllam impertitor: Consimiliter Dominus Leodiensis nullam cuique Patriæ Oppido Franciscam & Libertatem libertatibus dictæ Ciuitatis præiudicio, aut nocumento futuram, irrogato. In cortice, parùm gnarus iurium Principalium suspicari posset correlationem & reciprocationem esse Principis, & Ciuitatis in puncto concedendarum libertatum, ex vicissitudine promissionis. Toto aberraret cælo. Libertates & Priuilegia quæcunque Ciuium Leodiensium, vel immediatè à Principibus in eos exiuerunt,

vel ab Imperatoribus, interuentu & contemplatione Principum. Lasciuire donatos tot fauoribus contigit, & in perniciem suam, & largientium, illis abuti. Id propè populorum vicium est, non seruare modum in Priuilegiorum indultorum vsu. Quod Augustum mouit, narrante Suetonio, vt vrbes quasdam foederatas, sed ad exitium licentia præcipites, libertate priuauerit. Inceptabant Leodienses sub Ioanne Bauaro, quod postea sub Ludouico Borbonio passis velis peregerunt: in exemptiones enim & libertates suas, aut illarum partem asciuerunt aliorum quorundam locorum Principatus incolas, & tanquam iure suo & ex se, Francifias, vt appellant, contulerunt. Petri Ferrici Nuncij Apostolici Iudicis specialissimè delegati sententia anno 1464 decima die Septembris lata enormissimorum cassatoria attentatorum, adfert huic nebulæ lucem, in his verbis, Percipimus eos & contra leges Patriæ, Libertates, exemptiones & Francifias vasallis & subditis Ecclesiæ Leodiensis, ac in locis in quibus ipsi subditi degunt, impudenter concedere, & in signum libertatis cum armis & tubis Perones siue columnas in medio fori dictorum locorum eleuare, & nomine Ciuitatis Leodiensis super hoc patentes literas concedere, per quas subditi locorum eorum exemptos se ostendunt, & pro eorum libito voluntatis viuunt, Ecclesiam Leodiensem, & illius Episcopum, quibus subiecti sunt, in suis iuribus minimè cognoscentes.

Cum ergo iam tunc perruptis reuerentiæ omnis repagulis per abrupta impudentiæ ferrentur, ostentantes nutantibus vicinis suarum libertatum collationes, vt fieretur impetus vesaniæ, lubuit arbitris tanti attentati memi-

memi-

meminisse speciatim, & euellere radicem. Etsi enim lex communiter non soleat nisi in casu necessario remedium adhibere, & eorum quæ indubitabilia sunt, videatur superflua prouisio: tamen quæ speciali nota digna sunt, non male specialem capiunt expressionem. Nunc equidem alicui fructui & bono conceptum hunc articulum aduerto, qui sciam Hædrotiorum manes nuper adhuc locutos. Qui Ædem Cathedralem maioribus machinis sub Plateola, aut Plateolo sacrilegè prophanauit, per hoc, successor, vt fuit, in Consulatu nefariè futurus, nunquid postmodum in amplo conuiuio, præfente Collega, & Ecclesiæ Diui Petri Decano, alijsque Ecclesiastici, & laici nominis viris, resuscitauit ab inferis improbum istud commentum, offerens ore largiloquo, & stultiloquo ipsismet Canonicis Priuilegia tribuere; & quia oblationem tanquam stolidissimam reiicerent, excaudit, & vix à cæde sacrorum capitum sibi temperauit? Serpente Ciconia pullos nutrit, & inuentis per deuia rura lacertis. Ita per seditionem, & prauas artes Magistratum in Ciuitate adepti, intoxicatis fabulis, & fascinatissimis promissis Plebem Libertatum vento turgentem pascere conantur. Alterum mirarer: pactum scilicet quod Princeps non deberet alijs vrbibus largiri vllam libertatem, quæ in libertatum Leodiensium noxam vergeret, quod inde Principis dignitati detrahatur, & eius restringatur munificentia. Verùm Sedecimvirale Iudicium interpretor nec Principi quicquam ademisse, nec Ciuitatensibus addidisse, sed Libertates Leodiensium duntaxat saluas, & ratas voluisse. Tradunt Iureconsulti, Priuilegiatos non vti priuilegio contra eum
qui

qui idem secum habet priuilegium: & quando alicui vna seruitus conceditur, quod non possit alteri concedi alia seruitus, per quam seruitus primi impediatur. Subodoror prætereà Leodienfes aculeo conscientiaë ictos ob recentem suam ingratitude[m] erga Principem, quem moribus suis truculentis coëgerant cum Curia nunc Diestemium, nunc Traiectum secedere, præueritos, ne sedem rursùs aliò transferret, & urbem ad quam diuerteret potioribus beneficiis cumularet: aut exemplo Theoduini Principis, ex eadem Bauarica familia, qui pro affectu quo in Hoyenses propendebat, ijs concessit quod ad militiam non tenerentur proficisci, nisi Leodienfibus octiduo prægressis, aliarum urbium bene meritaram Ciues singularibus dotaret prærogatiuis. Verè Cornelius, & iudiciosè suo more, Municipale hominum vulgus esse pronum ad suspiciones. Nec minùs inuidiaë æmulatione percellitur. Infità popularibus naturà recentem aliorum fælicitatem ægris oculis introspicere, modumque fortunæ à nullis magis exigere, quàm quos in æquo vidère. Eadem sæpe primoribus labes: quod arduum sit eodem loci potentiam, & concordiam habitare. Tiberius Liuiæ matris artibus Principatum adeptus, mortuo Augusto, Senatoribus parentem & matrem Patriæ appellandam eam, & nomini Cæsaris adscribendam censentibus, anxius inuidia, & muliebri fastigium in diminutionem sui accipiens, ne licetorem quidem ei decerni passus est, aramque adoptionis, & alia huiuscemodi prohibuit. Quod vnum erat Antiochanum consilium, de Annibale præparati in Romanos belli Duce deligendo, Thoas Ætolus amicorù præcipuus
liuore

liuore tactus euertit, dictitans, nihil opus esse Regi Annibale Duce; comite & consiliario eodem vti posse, modicum fructum ex ingenio tali neque grauem, neque inutilem fore; si summa petantur & dantem, & accipientem prægrauatura. Ad quod sententiosè Liuius, Nulla ingenia tam prona ad inuidiam sunt, quàm eorum qui genus, ac fortunam suam animis non æquant, quia virtutem, & bonum alienum oderunt. Pactum igitur de non augendis aliorum libertatibus cum decremento Priuilegiorum Ciuitatis, ne materia restaret suspitioni æmulatorum, qui plus alienis tabescunt successibus, quàm propriis indolent incommodis. Facetus est apologus duorum inuidorum, quibus ambobus Iupiter fecerat gratiam petendi quod vellent, obtinendique, ea lege vt duplum etiam collegæ daret. Alterum nil postulare voluisse, ne duplum socio esset; secundum petiisse vnum sibi erui oculum, vt collega vtroque orbaretur lumine. Et si ad nauseam, multis huius, & prioris libri locis probatum sit Ciuitatem extorrem exfortemque fuisse omnis Iudiciariæ potestatis, nequeo tamen contineri quin eandem in rem adducam trium Cæsarum Rescripta.

Ottonis Secundi programma 8. Idus Ianuarij 981 habet, Nos eandem Ecclesiæ Leodiensis dignitatem considerantes, Imperiali edicto præcipimus, *nullus Comes nullus iudex, nisi cui Episcopus commiserit, audeat potestatem exercere super ea loca; neque placitum habere aut freda, aut tributa, aut bannos, aut telonia, aut redditus de statione nauium exigere, neque in quibuslibet aliis, quæ vel nunc habentur, vel de cætero habenda sunt. Quod*

Otto Tertius anno 985 Nonis Iunij, Henricus Secundus 1006. 4 Idus Iunij, & Henricus Tertius 1070 septimo Kalend. Iulij totidem penè verbis, singulari quilibet Diplomate, ratum fecerunt. Nisi quod ambo Henrici paulò latiùs, nempe, Firmiffimè iubemus, vt deinceps *nullus Comes, nullus Iudex nisi cui Episcopus commiserit, in prædicta loca, vel in eorum territoria, qua in quibuslibet pagis infra regni nostri ditionem, vel nunc habentur, vel in futuro habenda sunt ad causas audiendas, vel ad banna, aut tributa, aut de statione nauium, vel de qualibet alia re, telonea exigenda, aut ad aliqua districtiõnis negotia super homines tam ingenuos, quam seruos in eis manentes exercenda, nostris, & futuris temporibus ingredi audeat, vel quicquam in eis contra voluntatem Episcopi, successorumque eius attentare præsumat, sed ipsi Præsuli, successoribusque suis, & nunc, & semper liceat res prædictæ Ecclesiæ, & illi subditarum, sub tuitionis, atque immunitatis nostræ defensione remota totius iudiciariæ potestatis inquietudine, quietas possidere. Per Comites significantur Grauiõnes, qui antiquissimo æuo in Oppidis & Pagis passim in Imperio ius dicebant; de quibus extat adhuc Caroli Magni lex, à Iusto Lipsio relata, Hoc missi (id est delegati) nostri notum faciant Comitibus, & populo quod nos in omni hebdomada vnum diem ad causas audiendas sedere volumus. Populo autem dicatur vt caueat de aliis causis ad nos reclamare, nisi de quibus, aut missi nostri, aut Comites eis iustitiam facere noluerint. At in mentem venit, Sigismundinæ Constitutionis me huc vsque nusquàm meminisse, qui tot Imperatoria oracula sparsim recensui, non ignarus in-*

interim in ea constitutione magnum Leodienfes repone-
nere momentum. An aliquo fundamento, videamus.

Imperatoris Sigismundi Diploma datum Constantiæ,
(quò generale Concilium immensis laboribus, & summo
Christianæ Religionis bono indici obtinuit) anno
1417. 26 die Martij, est è præcipuis machinis, & arietibus
Magistratus Ciuici aduersus Pauli Secundi sententiam,
& quæcunque Rescripta, aut iudicata, aliunde quàm à Cæsareis
Prætoriiis emanantia. Hoc argumento, quod ea declaratione
Imperator rescindat, & annulet compromissum aliquot ante
annis in duos Principes factum, arbitralemque ab iis latam
sententiam; eo motiuo, quia de Principatibus, Feudalibus,
atque Regalibus Romani Imperij (Constitutionis Sigismundinæ
verba sunt) non licet cuiquam absque Romani Regis
authoritate, & expressa licentia quicquam disponere;
neque submissiones tales, tam ex parte Episcopi, & Capituli,
quàm ex parte Ciuitatis, Comitatus Loffensis, Patriæ &
Incolarum, præter similem Romani Regis consensum
expressum, vlla iuris aut legis ratione subsistant. Verùm
sicut magni pendenda est Cæsaris Sigismundi ordinatio,
index Regiæ sollicitudinis, & prouidentia; ita Magistratui
nihil confert ad scopum, in quem collimat & dirigit. E
contra Principis, & Ecclesiæ suæ iuribus roborandis
conducit. Narrat in ea Cæsar, quod cum pro vnione Sanctæ
Matris Ecclesiæ, & ex innata compassione Franciæ, &
Angliæ Regnorum, per multa tempora calamitatibus
bellicis & stragibus attritorum, eorundemque tractanda
pace, per Ciuitatem & Patriam Leodiensem, ac Comitatum
Loffensem per-

transisset, vehementer ingemuerit ad deplorandum totius Regionis vastatae, & desolatae statum, & quod duo Principes arbitri, in quos, metu in constantem cadente virum, submissum fuerat, submissionis pretextu, praeter alia ordinarant, post Francisciarum, Legum, & Priuilegiorum ademptionem, Ne deinceps Episcopus, & Capitulum Leodiense vllas Franciscias, & Priuilegia possent ijs locis, & incolis absque suo consensu concedere, quodque Episcopus, Capitulum, Ciuitas, & Patria nunquam arma leuarent contra Regem Franciae, & Principes praedictos, nisi in Comitua personae Imperatoris, aut Rege Franciae, aut Dominis praedictis per huiusmodi patrias in armis discurrentibus, sed transitum & reameatum liberè ipsorum exercitibus per Mosam fluium praerberent, adiecta etiam demolitionis plerorumque Oppidorum lege, & in contrauentores ducentorum millium florenorum, & perpetui tributi multa; hinc de Romanae Regiae potestatis plenitudine, submissiones & pronuntiationes antedictas cum singulis in eis contentis, & promissis subsecutis, nullius roboris, & virtutis existere declarat. Vbi dignum notatu videtur. Scilicet, quod ipsemet Episcopus, & Ecclesia Leodiensis principaliter tunc temporis Caesari supplicarunt aduersus Laudum minimè laudandum Arbitrorum. Et quae processit ordinatio, Principis, & Ecclesiae fauorem primariò concernit, Subditos secundariò tantum. Quod nulla feuda, nullaque Regalia populus possideat, aut ab Imperio recognoscat, sed Ecclesia in Principe. Episcopus autem & Princeps Ioannes Bauarus; qui eodem anno 1417 die vltima Aprilis, integro post Sigismundinam mense, edidit

edidit adhuc vnum Regimentum seu Constitutionem, cuius pluries meminimus; & insequente anno 1418 per Procuratorem suum resignauit Episcopatum Leodiensem ad manus Summi Pontificis in eodem Concilio Constantiensi, Elisabetham Wenceslai Regis Romanorum filiam, Luxemburgi Ducissam in vxorem ducturus. Quod eo fine indico, quia nonnulli sunt etiam eruditi, qui existimant hanc Sigismundinam contra Principem emanasse postquam se Episcopatu vltro abdicasset. Quod quàm sit improbabile iudicet æquus omnis Iudex ex comparatione temporum, & ipsiusmet Diplomatis tenore. Alterum est, quod ibi Cæsar nobilibus epithetis Ecclesiam Leodiensem decoret, & Principatum ab Imperio in feudum recognosci; *Que quidem Ecclesia* (inquit) *Sacri Romani Imperij membrum spectabile, & in partibus illis turris presidij existit, & paulò inferiùs, Considerato quod Leodiensis Ecclesia quantò magis Sacri Imperij homagialis, & insigne membrum, & in finibus illis perutile munimen fuisse dignoscitur, tantò fortius imperialia iura in tam stupenda conquassatione lesa censentur.* Insuper totam Patriam esse Feudum Imperij, significat his verbis, *Inclyta nempe Patria hæc, quæ erat olim hortus amarus, & velut viridarium Imperialis solatij, & in finibus illis turris presidij in vilem desolatamque seruitutis conditionem gemit redacta.* Intelligit seruitutem laudo arbitrorum impositam. Tertium est, quod nulla procedere queat illatio valida ab hoc Compromisso & Arbitramento, Sigismundinæque motiuis, ad Pauli Secundi sententiam quinquaginta propè annis posteriorem. Quia Compromissum reuocatur tanquàm inuoluntarium, &

metu extortum, & quod Episcopus, Capitulum, Cives & Incolæ sine Romanæ Regiæ Maiestatis licentia compromississent in detrimentum feudorum & iurium Romani Imperij. Atqui coram Pio Secundo, & Paulo Secundo Summis Pontificibus legitimè fuit vtrimque prorogata iurisdictio, dum Leodienses ab Officiali Leodiensi ad Metropolitanum Coloniensem prouocauerunt, & à Colonienfi Borbonius Princeps ad Sedem Apostolicam; vbi, & coram Nuncio Apostolico priùs, pleno iudicio fuit concertatum. Adde, quod Episcopus, & Capitulum non potuerant compromittere in Principes sæculares de bonis & iuribus Ecclesiasticis, vt sacris placitum est canonibus. Et, qui maximus fuit hic defectus, non licebat Compromissariis pronuntiare aut arbitrari de ijs quæ non erant comprehensa sub Compromisso: Prout non comprehendebantur præacta puncta, in quæ lubuit Arbitris exspaciari. Duo fratres Thraciæ Reges Philippum Macedonem Alexandri Magni patrem disceptationum suarum iudicem elegerant, vt ius inter ipsos diceret, non vt sibi ipsi regnum vendicaret.

CAPVT VIGESIMVM-SEPTIMVM.

*De Ordinationibus, vulgò Regimentis Principis
Ioannis Hynsberghij.*

P Rincipi Ioanni de Bauaria, intermedio tamen Ioanne de Walenroda, qui menses decem, & quod excurrit.